

ACTA MOLDAVIAE MERIDIONALIS VASLUI XXI, 1999

ROMÂNIA ȘI RĂZBOIUL DIN RĂSĂRIT

Constantin FOCȘA

Participarea României la cel de-al doilea război mondial a fost tratată inegal în timpul regimului comunist, campania din Est fiind acoperită de o tăcere aproape totală. După 1990, operațiile militare ale armatei române în anii 1941 – 1944 au făcut obiectul a numeroase contribuții de diferite întinderi și profiluri.

Un interes deosebit s-a manifestat pentru personalitatea și activitatea mareșalului Ion Antonescu, tipărindu-se volume de documente și scrieri ale acestuia (exemplu: Mareșal Ion Antonescu, Istoria mă va judeca. Scrieri inedite, București, 1993; Gh. Buzatu, Mareșalul Ion Antonescu în fața istoriei, 3 vol., Iași, 1990 – 1992).

În intervenția noastră ne propunem o modestă contribuție la reliefaarea în primul rând a aspectelor politice, diplomatice precum și pentru înțelegerea controversatei personalități a mareșalului Antonescu, cele militare rămânând pe locul secund.

Când Antonescu a venit la putere, el a fost considerat de liderii democraici soluția ideală pentru împrejurările de atunci, adică, într-o perioadă când se părea că România va fi strivită între Reich și Uniunea Sovietică. Titulescu însuși, aflat în exil în Franța, i-a scris în 1941 lui Churchill următoarele rânduri: "Greșelile țării mele nu trebuie să fie imputate generalului Antonescu; el a trebuit să-și asume o grea moștenire și în situația în care se găsește nu poate face altfel. Generalul Antonescu este amicul meu personal; el a fost mulți ani atașatul meu la Londra".

Antonescu, însuși, avea să-și definească poziția astfel: "Sunt alături de germani în conflictul cu rușii, sunt neutru în conflictul dintre germani și englezi, sunt de partea americanilor în războiul lor cu japonezii"

În situația dificilă în care se află România după cedările teritoriale, era previzibilă, odată cu prăbușirea frontierelor și prăbușirea morală. Ceea ce l-a impresionat pe R. Bova Scoppa, proaspătul ministru italian la București, a fost tenacitatea poporului român:

"... Toți aceia care au acuzat România de bizantinism, balcanism, levantinism, sinonime cu caracter disprețuitor, care serveau pentru a demonstra decăderea morală, politică și socială a unui popor, nu puteau să nu recunoască faptul că România dă dovadă de putere de rezistență și de o ținută morală de care puțini ar fi crezut-o în stare."

În privința politicii externe, în situația creată, în toamna anului 1940, România era izolată și nu putea avea ca alianțe, decât Rusia și puterile Axei. Antonescu excludea o alianță cu Rusia, care ocupase Basarabia, Bucovina de nord și ținutul Herța. În afară de aceasta, Rusia nu a respectat niciodată tratatele și dacă ieșea

învângătoare, nu s-ar fi dat înapoi să cucerească alte pământuri românești. Împrejurările impuneau așadar o alianță cu puterile Axei.

Germania garantase frontierele României și, având o armată, România putea să recupereze cel puțin o parte din teritoriile pierdute. În consecință, România a aderat la Axă²

România Mare rănită de moarte, lovită mișelește din toate părțile, deși era legată de Franța și Anglia rămâne singură, frații pierduți și nenorocul și făcând eforturi desneajduite pentru a păstra un echilibru intern, rupt și el de domnia unui rege autoritar, corupt și vicios, Carol al-II-lea.

România privea cu groază spre Răsărit, spre dușmanul ei secular, spre nesățioasa Rusie. Fiindcă de la Petru cel Mare la Stalin cel Roșu, Rusia a dus neconținut o politică de agresiune imperialistă. Sub țari, sub haina panslavismului; sub Stalin, sub masca ideologiei comuniste.

România privea cu groază spre Răsărit, fiindcă știa că pericolul nu trecuse. Răpirea Basarabiei și Bucovinei nu era decât începutul. O știa prea bine, fiindcă invazia rusească de la 26 iunie 1940 reprezenta a douăsprezecea invazie și ocupație suferită de România din partea Rusiei.

România își amintea cutremurată de ocupațiile rusești din anii 1711, 1739, 1769 – 1774, 1778 – 1798; din anii 1806 – 1812, 1828- 1834, 1848 – 1851 din 1853 – 1854, 1877 – 1878; din 1916, în total douăsprezece invazii, douăsprezece ocupații cu cea din 1940. A treisprezecea invazie și cea mai cumplită abia acum urma să se producă, la 23 august 1944.

În aceste condiții România a intrat alături de Germania, la 22 iunie 1941, în războiul contra U.R.S.S.-ului. România a intrat în acest război de legitimă apărare pentru a-și recuceri teritoriile căzute sub stăpânirea rusească. România a intrat în acest război ca să-și elibereze frații căzuți în robie.

Războiul declanșat la 22 iunie era pentru România un război de legitimă apărare națională, un război impus neamului românesc.

Poporul român își apăra existența fizică și națională. El lupta pentru ca țara, căminul său să nu fie șterse de pe harta țărilor independente.

Victimă a lui Adolf Hitler și Stalin, poporul român a trebuit să lupte alături de unul împotriva celuilalt.

Să lupte alături de armatele germane, alături de dușmanii din primul război mondial.

Dar ce altceva putea să facă poporul român, când întreaga Europă era la pământ și tremura sub cizma nemiloasă a lui Adolf Hitler?³

Guvernul român care a hotărât, la 22 iunie 1941, intrarea în acțiune a armatei române pentru reluarea Basarabiei și Bucovinei de Nord era un guvern de dictatură. Totuși, nu este de închipuit că un guvern român bazat pe voința populară ar fi putut lua altă hotărâre.

De altfel, însuși Sir Winston Churchill care vorbește de Basarabia ca de o provincie românească a așteptat până la 29 noiembrie 1941, adică până la completa restabilire a suveranității românești asupra Basarabiei și la terminarea campaniei de la Odessa, pentru a pune în vedere guvernului de la București că Anglia se va considera în stare de război cu România, dacă operațiunile militare române împotriva armatei sovietice nu încetează.

Mareșalul Antonescu a fost supus și altei amenințări, aceea a înlăturării sale și a impunerii unui guvern Quisling compus din adepții din România ai lui Hitler, care primiseră azil în Germania în februarie 1941. Cele ce s-au făcut la Viena în septembrie 1944 (Crearea de către Hitler a unui "guvern" Horia Sima) dovedesc

Îndeajuns că o asemenea soluție fusese pregătită de mult de Führer.

Pe temeiul considerațiilor de mai sus, se poate prezenta o apărare puternică împotriva acuzațiilor aduse României, prin care Sir Winston Churchill a încercat să justifice înțelegerea sa cu Stalin din octombrie 1944.

"Războiul cu ruși" – iată ce a așteptat și a voit Antonescu. Nu era singurul. În vizita făcută de Antonescu în Germania, la 11 iunie 1941, a fost discutată colaborarea româno – germană în războiul contra Uniunii Sovietice. Conducătorul statului român a fost de acord cu participarea României la război.

Deși nu a fost solicitată participarea României la război, interesele sale istorice și mai ales, eliberarea teritoriilor ocupate abuziv de Ruși l-au convins pe Hitler să-i ofere lui Antonescu conducerea trupelor, care acționau ca arăpă dreaptă a frontului de sud, comandat de von Rundstedt. Aceste trupe cuprindeau două armate românești și una germană. Totodată, Hitler s-a angajat să furnizeze armament modern armatei române. Félul în care Hitler i-a prezentat raportul de forțe dintre Germania și Rusia sovietică l-a făcut pe generalul român să creadă într-o victorie germană⁴

"Punct ochit, punct lovit": Antonescu a avut reacția scontată de Hitler. El a spus că dorea să participe la război "din prima zi" și că "România nu va ierta niciodată generalului Antonescu, dacă el va lăsa armata română să stea cu arma la picior, în timp ce trupele germane mărșăluiesc prin România împotriva rușilor". Este limpede așadar, că abstracție făcând de intenția lui Hitler ca România să participe la război de la început, generalul Antonescu a oferit din proprie inițiativă concursul militar al țării sale.

Decizia sa era corectă: chiar dacă România nu ar fi intrat în război, sovieticii ar fi atacat teritoriul român și mai ales zona petrolieră pentru a-i lovi pe germani (Antonescu i-a și spus-o lui Hitler). Mai important pentru general era însă un alt considerent. Națiunea și armata română suferiseră o traumă în vara anului 1940. Epoleții militarilor erau, cum spunea Antonescu, acoperite de rușine. Pentru a reface moralul poporului și al armatei române era nevoie de o spălare a onoarei prin sânge și foc. Exact în aceeași termeni va raționa și generalul de Gaulle în 1944, când se va strădui să organizeze forțele militare franceze capabile să lupte, alături de cele aliate, pentru eliberarea teritoriului național. În concepția sa, era un mijloc de a tămădui trauma colectivă produsă de rapida cădere a Franței în 1940.

În aceste condiții a avut loc cel mai important eveniment militar – politic din timpul guvernării antonesciene, cu importante consecințe în istoria contemporană românească: intrarea României în război la 22 iunie 1941 alături de Germania și aliații săi. Generalul Ion Antonescu, în calitate de conducător al statului, a dat ordin trupelor române să treacă Prutul și să înceapă operațiunile militare: "Ostași, vă ordon: Treceți Prutul! Zdrobiți vrăjmașul din Răsărit și Miazănoapte, Dezrobiți din jugul roșu al bolșevismului pe frații voștri cotropiți! Reîmpliniți în trupul țării glia străbună a Basarabilor și codrii voevodali ai Bucovinei, ogoarele și plaiurile voastre!"

În consecință, o parte a armatei române, efectivele armatelor 3 și 4, comandate de generali Petre Dumitrescu și Nicolae Ciupercă alături de aviația militară (672 avioane) și flota maritimă, s-au angajat în războiul împotriva U.R.S.S. cu scopul de a elibera teritoriile răpite în iunie 1940. În dispozitivul de luptă se aflau 325.685 militari români, încadrați în grupul de armate "general Antonescu", alături de Armata 11 germană, comandată de generalul Eugen von Schobert.

Zarurile erau aruncate! România intra în cel de-al doilea război mondial mai nepregătită decât în 1916. Atunci măcar deficiențele armatei erau de ordin cantitativ, în înțelesul că exista o disproporție numerică și tehnică între România și Puterile Centrale. Acum carențele erau de ordin calitativ: noul conflict era un război al

motoarelor, tancul și avionul jucând un rol capital, un război de mișcare, de inițiative rapide la toate nivelurile. Armata română era slab echipată cu blindate, iar aviația – deși dispunea de un personal bine pregătit – era departe de a răspunde exigențelor războiului⁵.

Și Hitler, și Antonescu, bazați pe desfășurarea plină de succes – până atunci! – a "războiului fulger", mizau pe o victorie rapidă. Totuși, Fuhrerul înțelegea că în Est va fi altfel decât în vest: lui Goring, care, în ajunul declanșării Operațiunii "Barbarosa" anunța o victorie ușoară, Hitler i-a spus: "Va fi cea mai dură bătălie de până acum" Motivul? "Deoarece pentru prima dată vom lupta cu un inamic ideologic"

Având ca suport dorința de a-i elibera pe frații din Basarabia și Bucovina de Nord, militarii români au luptat cu eroism, așa încât în 5 iulie a fost eliberat orașul Cernăuți, iar la 16 iulie, orașul Chișinău.

La 27 iulie 1941, teritoriile românești răpite de U.R.S.S. au fost reintegrate în granițele României, armatele noastre atingând linia Nistrului pe toată lungimea graniței.

Războiul a consolidat poziția sa de conducător al statului: Regele Mihai a aflat că țara sa intrase în război de la regina mamă, ea însăși auzind aceasta la B.B.C.

Entuziasmul soldaților români, substituit al carențelor de instruire și înzestrare, a cunoscut, în aceste lupte cotele cele mai înalte din timpul războiului.

Se poate afirma, fără nici un fel de exagerare, că rezistență a Armatei Roșii a cunoscut în Basarabia una din zonele de maximă intensitate, explicabilă, cum s-a arătat, prin concentrarea, în sectorul sudic al frontului, a unor unități și comandanți de înaltă valoare, având misiunea de a apăra Ucraina cu marele ei potențial economic. Așa se explică și pierderile armatei române, care, până la 31 iulie, s-au ridicat până la 24.396 de morți, răniți, bolnavi și prizonieri.

Această fază a războiului a fost aprobată de poporul român, dar în momentul când generalul Ion Antonescu (devenit mareșal la 21 august 1941) a hotărât continuarea dincolo de granițele firești ale României, protestele și nemulțumirile s-au înmulțit atât din partea oamenilor politici (Iuliu Maniu, C.I.C. Brătianu), cât și a multor cadre militare (generalu Șteflea, Mardare, Alexandru Ioanițiu).

Spre deosebire de Mannerhein, care se opriese după recucerirea Căreliei, Antonescu a ales să continue ofensiva înlăuntrul Rusiei sovietice alături de nemți "pentru salvarea credinței, ordinii, civilizației"; la 6 august, Antonescu primea de la Hitler administrația Transnistriei, la 15 octombrie, trupele sale cucereau cu mari pierderi, Odessa, continuând apoi înaintarea ca parte a dispozitivului militar german; alături de Wehrmacht, diviziile românești au luat parte la bătălia pentru Crimeea (1941 – 1942), la cea pentru cucerirea Stalingradului și Caucazului (1942 – 1943), la luptele din Cuban (1943) apoi în defensivă, la apărarea Crimeii (1943 – 1944); au murit în aceste lupte 147.000 de soldați și ofițeri, au căzut prizonieri la ruși 180.000⁶.

Discuțiile și interpretările pe care le presupun continuarea războiului, la cererea Germaniei, dincolo de Nistru (în 1941) și în adâncimile teritoriului sovietic (1942) impun să departajăm unele interese din zona Nistru – Bug, un fel de zonă tampon pentru apărarea Basarabiei, inclusiv în situația unor negocieri de pace, de continuarea dincolo de Nipru și Bug.

Doctrina continuării războiului, cu marile sacrificii cunoscute, cuprinde o justificare ideologică - "cruciada împotriva comunismului", și una militară: "când o țară se găsește în război, armata acestei țări trebuie să meargă până la fundul pământului ca să câștige războiul" La procesul său din 1946, Antonescu avea să citeze exepul romanilor, care nu s-au mulțumit cu înfrângerea lui Hanibal, ci au

mers în Africa pentru a distruge Cartagina⁷, și cel a lui Alexandru I, victorios asupra lui Napoleon în Rusia, dar care avea să-și ducă, apoi, armatele până la Paris. Cum s-ar fi putut opri armata română pe Nistru, așteptând refacerea inamicului, când rezistența sa înversunată dovedea că și sub loviturile de berbec ale Wehrmachtului, Armata Roșie își păstra capacitatea de luptă?

Ambele argumente suscită interpretări în funcție de situație și interesele noastre, de poziția Germaniei, de extinderea operațiunilor militare prin intrarea S.U.A. în război și definitivarea alianței antigermane (decembrie 1941 – ianuarie 1942). Să luăm în calcul și veritabilul șantaj la care ne supunea Germania față de interesul vital pentru Transilvania. Afirmția potrivit căreia "speranța recuceririi Transilvaniei de nord a fost desigur, element determinant în continuarea războiului contra Uniunii Sovietice, după ajungerea la Nistru", chiar absolutizând faptele, este unul din argumentele forță. Întrebarea care va persista evident, referitor la acțiunile de după sfârșitul lunii iulie 1941, are în vedere unde și când puteau să se oprească acțiunile militare ale României? Pe mareșalul Antonescu să-l judecăm prin ceea ce îi domină personalitatea: un militar de talent și un bun patriot, mai puțin ca om politic. Astfel, în etapa cea mai intensă a războiului din răsărit, o parte însemnată din trupe au fost păstrate împotriva României și pentru existența condițiilor favorabile trecerii la eliberarea părții de N.V. a țării și refacerii integrității patriei.

După ce partidele politice tradiționale P.N.L. și P.N.T., se opuseseră continuării războiului peste Nistru, către finele anului 1942, catastrofa de la Stalingrad convinge pe mareșal că "războiul era iremediabil pierdut", începând eforturile diplomatice pentru a-l încheia înainte de ceasul al doisprezecelea. Este momentul amplificării tratatelor secrete cu aliații pentru ieșirea, cât mai onorabilă, din război.

Ajungem, astfel, nemijlocit, la premisele evenimentelor din august 1944⁸.

BIBLIOGRAFIE

1. Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, Universul enciclopedic, București, 1997, p. 396.
2. Iosif Constantin Drăgan, *Istoria Românilor*, Editura Nova, București, 1993, p. 232.
3. Nicolae Baci, *Mareșalul Antonescu – conștiința întreagă a unui neam în Gh. Buzatu, România cu și fără Antonescu*, Iași, Editura Moldova, 1991, p. 148.
4. Iosif Constantin Drăgan, op. cit., p. 233.
5. Florin Constantiniu, op. cit., p. 398 – 399.
6. Vlad Georgescu, *Istoria Românilor. De la origini până în zilele noastre*, Ediția a-III – a, Humanitas, București, 1992, p. 232.
7. Henriette Magherescu, *Eu am consemnat <<Ultimul cuvânt>> al Mareșalului* în Gh. Buzatu, op. cit., p. 336.
8. D.D. Rusu, *România în războiul din Răsărit, în Istoria Românilor, Epoca contemporană*, Chișinău, 1992, p. 129 – 130.